

בענין עישור התבן

(בראשית כ"ה כ"ז) רש"י היאך מעשרין כו' את התבן כו' את התבן, ע"י במעשרות פ"ה דיש גדר מעשר בתבן, ע"ש בירושלמי וברמב"ם בזה ולכך לא נקט תרומה דזה פור כמבואר שם.

ז"ל המשנה שם (מעשרות פ"ה משנה ד') "לא ימכור אדם את תבנו ואת גפתו ואת זגיו למי שאינו נאמן על המעשרות להוציא מהן משקין ואם הוציא חייב במעשרות ופטור מן התרומה שהתורם בלבו על הקטועים על הצדדים ועל מה שבתוך התבן" והטעם שפטור מן התרומה משום שהתורם דעתו ע"ז משא"כ במעשרות וביאר הצפנת פענח דע"כ שאל עשו רק היאך מעשרים את התבן ולא היאך תורמים את התבן. והנה לכאוי' במתני' שהביא הצפנת פענח מבואר להדיא להיפך דהתבן עצמו אינו בר עישור כיון שאינו מאכל אדם וכל הנושא בזה הוא חשש שמא יש בתבן גרעינים החייבים במעשרות. ואולי כיון עשו לשאול איך מעשרים את התבן אם רוצים למוכרו למי שאינו נאמן על המעשרות וצ"ע.

אמנם בעיקר מה שפרש"י לכאוי' ודאי לא צדקו דברי הצפנת פענח שהרי שאלתו הראשונה היא היאך מעשרים את המלח ובהו ודאי ליכא שום חשש שהרי מלח אינו שייך לגידולי קרקע כלל ולא יכולים להתערב בו וצ"ע.

בענין פסחו של יצחק

(בראשית כ"ז ט') "לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טבים ואעשה אתם מטעמים לאביך כאשר אהב" וברש"י שני גדיי עזים וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק, אלא האחד הקריב לפסחו והאחד עשה מטעמים. בפרקי דרבי אליעזר (פרק לב) כאשר אהב כי טעם הגדי כטעם הצב"י ומה שהוצרך כאשר אהב הביאו (ספר רינת מרים כאן) בשם הגר"י סולובייצ'יק זצ"ל דהוא משום דין לשמחה דיש דין בפסח לאוכלו בגדולה כדרך שהמלכים אוכלים (וע"י בספר משנת חיים עה"ת פרשת נח שהביא כן בשם הגר"י ודן בארוכה דרך בחלק הכהנים איכא דין לשמחה ולגדולה וכתב לחלק שם בין קרבן פסח לקרבן חגיגה יעו"ש הרבה. ולקמן אולי נעמוד על חלק מן הדברים) אלא שהעיר שם דהא מבואר מרש"י דיצחק אמר לעשו לצוד לו ציד והיינו חיה וזאת אינה כשרה לקרבן פסח ובכ"ז אמר לו כאשר אהב וא"כ מבואר דמה שהצריך זאת אינו משום דין לשמחה וכתב לבאר באופ"א.

אמנם ליישב דברי הגר"י היה נראה דלכאוי' יש להקשות כיון שהוא ליל פסח א"כ למה יצחק אמר להביא ציד והלא הוא צריך לאכול קרבן פסח ולכאוי' מבואר דיצחק אחז שיוצא יד"ח קרבן פסח בציד זה שמביא לו יצחק ולכן לא ביקשו יותר מזה ויש לבאר ע"פ מה שמבואר בזבחים קט"ו ע"ב וקט"ז ע"א דקודם מתן תורה כל החיות היו כשרות להקרבה. (יעו"ש שם בגירסת הגמ' הפשוטה דכן משמע אמנם במהרש"א גרס אחרת. וע"י בזה בספר משנת חיים על התורה בפרשת נח וכן בחומש שמות בהקדמה מו"מ ארוך עם הגר"ח קנייבסקי שליט"א בענין זה) אלא דצ"ע דבכל מקום נראה שקיימו האבות את התורה כדינה ממש. ואמנם היה מקום לומר דמלבד הציד חשב יצחק לאכול קרבן פסח וחגיגה אך הוא תימה.

ולכאוי' נראה דיש לדקדק עוד בפסוקים והעירני לזה הר"י מישאל יונתן דוידה שליט"א דהנה בתרגום אונקלוס תרגם עה"פ (בראשית כ"ז, ד') "ועשה לי מטעמים" ו"ועבד לי תבשילין" וכן תרגם לקמן פסוק ט' בדברי רבקה אל יעקב ולכאוי' סותרים הדברים לפרש"י דהביא לו יצחק קרבן פסח שהרי קרבן פסח אין כשר כאשר הוא מבושל. ונראה דרש"י נשמר מזה וז"ל שני גדיי עזים וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק, אלא האחד הקריב לפסחו והאחד עשה מטעמים. בפרקי דרבי אליעזר"

ולכאוי' אצל עשו לא ביקש יצחק אלא גדי אחד והיה מקום לומר דכיון שעיקר מה שהוא רוצה הימנו את הגדי הוא בשביל הברכה לכן מבקש הימנו את מה שעושה מטעמים כאשר אהב וזה התבשיל ואין לו שום ענין שדהוא יביא לו קרבן פסח אלא את קרבן החגיגה דזה הוא יכול לעשות כאשר אהב. ועשו באמת לא מתכוין להביא לאביו קרבן פסח אלא חגיגה לבד משא"כ רבקה דואגת ליצחק שיקיים את כל חובותיו בזה הלילה וע"כ היא מבקשת מיעקב להביא ב' גדיי עזים דא' יהיה לפסח ואת השני יעשו לחגיגה ולפ"ז מובן מה דלכאוי' יש להקשות איך יתכן להקריב קרבן פסח עבור יצחק אחר שביקש מעשיו ואמנם לאור האמור אין בזה שום קושיא שהרי כל מה שהוא ביקש מעשיו אינו קרבן פסח אלא קרבן חגיגה.

אמנם הצפנת פענח כותב להדיא דהציווי של יצחק לעשו לעשות לו מטעמים היינו קרבן פסח וביאר בזה כמה דקדוקים בפסוקים וכדלהלן.

תוספתא חולין פ"י ה"ג "המוצא קן לא יטהר בה את המצורע שנאמר ולקח" והנה התוספתא לא מבארת לנו באיזה קן מדובר וביארו הנושאי כלים של התוספתא (מנחת יצחק ומנחת ביכורים) דמיירי בקן רגיל והיינו אם שאינה רובצת על האפרוחים אלא דלכאוי' הדבר צ"ב דא"כ למה הביאה התוספתא הלכה זו בסוף מס' חולין בתוך דיני שילוח הקן והלא במסכתא נגעים הו"ל לאתויי.

ובאמת יעו"ש בפי' חזון יחזקאל על התוספתא שכתב לבאר דמיירי בקן שהאם רובצת על האפרוחים והיה מקום להכשיר קן זה לטהר את המצורע שהרי במצורע לוקחים ב' ציפורים ואחת שוחטים ואחת משלחים וא"כ ציפור זו שרובצת על בניה תהיה הציפור המשולחת של המצורע. קמ"ל התוספתא שזה א"א וכתב לבאר הטעם משום דבעינן שיקח הציפור לשם המצורע והיינו דיש דין לשמה והביא מש"כ הר"מ בפ"א מטומאת צרעת ה"א וז"ל "ומביא שתי צפורים דרור טהורות לשם טהרת צרעת שנאמר ולקח למטהר" וסיים החזון יחזקאל דכיון שלוקח בשביל המצורע א"כ עובר על לא תקח האם על הבנים. ולכאוי' צ"ע דלמעשה משלח את האם ומה בכך שהוא אף לטהרת המצורע.

ולכאוי' הדברים פשוטים דחלק מן התנאי דשלח תשלח היינו שלא יזכה באם לעצמו אלא משלחה בלבד ואילו במצורע כיון שצריך לעשותו לשמה א"כ ודאי דצריך לזכות בציפור כיון שמייחד אותה למצורע ואם היא לא שלו אין ליחוד זה שום משמעות וממילא מובן דע"י דין הלשמה הוא סותר את האפשרות לעשות זאת ע"י ציפור שיש בה דין של שילוח הקן. ולפ"ז מבואר אף

לפי החזון יחזקאל שהרי התוספתא לא הביאה את המילה למטהר שהביא הר"מ שממנה למדו דין לשמה אלא ולקח והיינו דבעי שתהיה לקיחה ולדברינו הכל אחד דכיון דיש דין לשמה יד דין לקיחה ואמנם עיקר החיסרון בציפור של שילוח הקן לטהרת המצורע הוא מדין הלקיחה ולא מדין הלשמה וע"כ לא הוצרכה התוספתא להביא אלא את המילה ולקח ולא את המילה למיטהר.

ומבואר בין מדברי הנושאי כלים שעל התוספתא ובין מדברי החזון יחזקאל דאיכא דין שצפרי המצורע יהיו שייכים למטהר וא"א שהם יהיו מהפקר. וילפי' לה מדכתיב ולקח. עוד ביאר הצפנת פענח ע"פ יסוד זה דהנה איתא בחולין קל"ח ע"ב דאין שילוח הקן נוהג במוקדשין ובגמ' שם קל"ט העמיד רב למתני' בהקדוש פירות שובכו ומרדו (וע"ש בתוס' שהוכיחו דכיון שמרדו הוי הפקר) וממילא היה שייך בעיקרון הדין של שילוח הקן. ופרש"י שם (ד"ה במקדש) שהקדוש לעולת נדבה ולכאוי' צ"ב למה מיעט רש"י דוקא נדבה והלא יכל להשמיט המילה נדבה ולכלול בהקדש זה כל עולת העוף. וביאר הצפנת פענח דכיון דאם הוא חובה א"כ צריך הוא לזכות בהם א"כ שוב לא יוכל לקיים בזה מצות שילוח הקן שהרי יעבור בזה על המצוה דלא תוכל ליקח האם על הבנים.

ודברי הצפנת פענח צ"ב דלכאוי' י"ל דהיא גופא כיון שבמוקדשין אין את הדין של שילוח הקן ע"כ יכול הוא לזכות בציפור ולהביאה לקרבן עולת העוף שהוא מחוייב בה. ועוד צ"ע דלכאוי' עיקר מה דהוה דבר שבחובה צריך שיהיה לו בזה קנין הוא לכאוי' בהקדשה והיינו שלא יקדיש מן ההפקר בצורה של מגביה מציאה לחבירו קנה חבירו אלא שקודם יזכה בזה אך לאחר שזכה והקדיש שבא להקריב מנין לנו שצריך שיהיה שלו ע"י קנין בשביל ההקדשה, וצ"ע.

ועוד ביאר בזה הצפנת פענח דלעיל (בראשית כ"ב, י"ג) כתיב "ויקח את האיל ויעלהו לעלה תחת בנו" וביאר הצפנת פענח שם דהמילה לקיחה היינו קנין ואף שם עשה קנין באיל שהיה הפקר מששת ימי בראשית כמבואר בפסחים נ"ד בשם ר' יאשיה דאיל זה נברא בע"ש ביה"ש. ובירושלמי פ"א דנדריס ה"ג מבואר דאיל זה לא ינק מימיו והיינו דהיה נסתר באיזה מקום ולא היה לו שייכות לעולם והיינו דהוה הפקר. וע"כ הוצרך אברהם לזכות בו ורק אח"כ להקריבו לעולה תחת בנו. וחידוש יש בזה דמעשה האיל הוה חובה והיינו דיש חיוב להקריב את בנו ותמורתו בנו מביא את האיל וע"כ הוה דבר שבחובה.

והביא שם הצפנת פענח כמה לשונות בגמ' דיש ענין גדול בחיסור הממון בכפרת הקרבן ובשבעות י"ד ע"א איתא דהכפרה תלויה בחיסור הממון והיינו כנ"ל והביאור בזה דחיסור ממון ובע"כ הביאור בזה דאחר שזוכה א"כ הוה שלו ושפיר איכא בזה חיסור ממון משא"כ אם מקריב מההפקר והיינו קודם שזכה בזה אין בזה שום חיסור ממון.

והנה בקרבן פסח כתיב (שמות י"ב, כ"א) 'משכו וקחו לכם' והיינו דבעינן משיכה בבהמה וע"י משיכה זו יהיה קנין בבהמה שהרי תנן בקידושין (כ"ה ע"ב) "וחכמים אומרים בהמה דקה נקנית במשיכה" וא"כ מה שכתוב משכו וקחו היינו שתעשו את קנין המשיכה וע"י זה תקנו.

ולכאוי' צ"ב דהרי מבואר להדיא בפסחים דאפשר להימנות אף לאחר שהקדיש את הפסח וכמו כן מועיל מתנה בזה דיכול להמנותו אף בלא מעות ובאמת כל מינוי לאחר שהקדיש הוה מינוי בחינם שהרי הממונה מביא מעותיו לבעל הבהמה והרי בהמה זו היא כבר הקדש שהרי אפשר להימנות אפי' לאחר הקדש הבהמה והדין הוא דאין הקדש חל על הקדש ואומרת הגמ' דמשייר במעות אך מי שמקדיש את הבהמה לא משייר בה מידי וע"כ הוה מעות מתנה ומינוי מתנה ומבואר דאין דין שיהיה לקיחה בקרבן פסח וכתב הצפנת פענח דעצם המצוה לא קיים והיינו דהוא נחשב שעושה את הפסח אך לא קיים את עצם המצוה.

ולפי"ז ביאר דלכאוי' איכא חילוק בין מה שיצחק אמר לעשו בנוסח הקרבת הפסח לבין מה שרבקה אומרת ליעקב. דיצחק אמר לעשו 'וצודה לי ציד' ואילו רבקה אמרה ליעקב 'הביאה לי ציד' וביאר הצפנת פענח דהלשון צודה הוא לשון קנין שצד את הדבר מן ההפקר ואילו לשון הבאה הוא פעולה ענינית גרידא ואין בזה שום מעשה קנין.

וביאר דיצחק כשאומר לעשו רוצה שהפסח יהיה שייך לו וכמו שצו 'משכו וקחו לכם' והיינו קנין וע"כ אומר וצודה לי משא"כ רבקה שאצלה לא היה הפסח חובה רק טפילה לא הוצרכה לזה שהרי כל הענין שהפסח יהיה שלו ע"י קנין ביאר הצפנת פענח הוא משום דהוה דבר שבחובה וע"כ אצל רבקה שאין הפסח אצלה חובה אין הכרח שיהיה ע"י קנין וע"כ אמרה רק הביאה לי ובזה לבד מקיימים את מצות הפסח.

והדברים מחודשים מאוד שהרי אצל יצחק הפסח היה חובה וא"כ בשביל לקיים את עצם מצות הפסח צריך שיהיה שלו וא"כ למה רבקה לא אמרה ליעקב בשיזכה בפסח ליצחק שהרי מדין זכין ודאי יכלו לזכות עבורו ומה בכך שהיא לא מצוה והלא היא צריכה להאכילו פסח שהוא מחוייב בו ולא רק מה שהיא יכולה לקיים וצ"ע בזה טובא. (ולקמן יתיישב מעט).

ואמנם לכאוי' יש להעיר בעיקר החשבון בזה דאפי' אם צריך שיהיה שלו למה לא אמר לו שיביא משלו ויקנה לו וע"י זה יהיה שלו ומה שלכאוי' מוכרח מזה שלעשו לא היו בהמות שהיה יכול להביא אלא דהיא גופא צ"ע שהרי רבקה אמרה ליעקב מן הצאן ופרש"י דלא היה גזל כיון שכך קיבלה מיצחק בכתובתה ולכאוי' מן הצאן היינו לא כל הצאן ולכאוי' יכל יצחק לומר לעשו להביא מן הצאן שלו ואין בזה שום ענין של קנין כיון שהם כבר שלו ואפי' לפי הצפנת פענח. ומבואר מזה דמה שאמר לו לצוד היינו משום שרצה שיטרח עבורו וע"י זה תהיה סיבה לברכה ביתר שאת ועוז. וזה כנראה לא שייך למה שרבקה אומרת ליעקב שהרי כל רצונה בזה שיקח את הברכות אפי' שלא כיון לברכו ופשוט.

והנה בפסוק ז' אומרת רבקה ליעקב שיצחק אמר לעשו "הביאה לי ציד ועשה לי מטעמים ואכלה ואברככה לפני ה' לפני מותי" אך כשהתורה מספרת את מה שיצחק אמר לעשו לא הזכירה שאמר לו לפני ה' ופרש"י לפני ה' ברשותו שישכים על ידי' וביאר השפתי חכמים שיצחק הזהיר את עשו בכל האזהרות שהביא רש"י לעיל מיניה שלא יביא מן הגזל וכדו' בשביל שה' יסכים על ידו. וא"כ יצחק לא אמר זאת במפורש אך היא הבינה דזה הענין בזה וע"כ אמרה ליעקב ענין זה ואכתי צ"ב מה ענין של רבקה להוסיף דבר זה.

והרמב"ן כתב לבאר בזה וז"ל "כי אמרה לו אמו הברכה לפני ה' תהיה, ברוח הקדש, ואם יתברך בה עשו אחיך תתקיים בו בזרעו לעולם, ואין לך עמידה לפניו" והיינו שבאה רבקה לשכנע את יעקב לעשות את מעשה הגניבה של הברכות וע"כ הוסיפה ואמרה לו דהוא לפני ה' משא"כ יצחק לא הוצרך לומר זאת לעשו אלא שרוצה לברכו.

ולעיל הבאנו שהצפנת פענח ביאר שרבקה אמרה הביאה לי ולא צודה לי כיון שלא הוצרכה לקנין והערנו עליו דלא יתכן שתביא ליצחק פסח זה שלה ולא פסח שהוא מחוייב בו אך לכאוי צדקו דבריו שהרי יצחק לא רצה להימנות על פסח אלא על זה שהביא לו עשו וא"כ לא שייך מצד הדין למנות אותו על פסח אחר וא"כ עיקר הפסח הוא של רבקה והיא מאכילה את יצחק מן הפסח שלה ומובן היטב מש"כ לעיל דאצל רבקה הפסח היה שונה. (אלא דאכתי צ"ב למה לא הוצרך יעקב להכין פסח לעצמו והוא הרי כן מחוייב שהרי הוא לא טפל דבן ס"ג שנה היה בזמן זה) ולכאוי צ"ב א"כ איך האכיל יעקב את יצחק איסור שהרי פסח שלא למנויו הוא איסור.

וביאר הצפנת פענח דהביא יעקב ליצחק רק את האימורים של הפסח. דבפסח דורות קרבים הם לגבוה וע"כ אין בזה איסור דשלא למנויו ועתה בזמן שעוד לא התחייבו מעיקר הדין אין בזה איסור לאכול את האימורים וא"ש. והוסיף הצפנת פענח דאלה לא נתן לו כיון שהיו גדי ואין קריבה האליה וממילא הוי לגבוה וזה דקדוק דבריו של יצחק (לקמן פסוק ל"ג) 'ואוכל מכל' ולא כל דחיסר את האליה וזה מה שאמרה רבקה ליעקב שיאכיל לאביו והיינו לפני ה' דאת החלק שמקריבים בפסח דורות לה'. ולפי"ז קריאת הפסוק שונה לגמרי ממה שביארו הראשונים דלדבריהם לפני ה' קאי על הברכה והיינו ואברכה לפני ה' ואילו לפי הצפנת פענח הביאור בזה הוא שאומרת ליעקב אתה תאכיל אותו כלפני ה' ובודאי אי"ז פשוטו של מקרא, וצ"ע.

עוד כתב הצפנת פענח דאפשר דכן נתן לו את האליה ואפי' שהיה גדי ואין היא קריבה בדורות לגבוה וא"כ לכאוי יש בזה איסור דשלא למנויו מ"מ י"ל דאלה דין מיוחד יש לה כמבואר בזבחים כ"ה ע"א דאין בה דין למשחה וא"כ י"ל דאין בה ג"כ דינא דשלא למנויו וזה רצתה רבקה להאכיל ליצחק את האליה אפי' שהיא לא קריבה בפסח דורות וע"כ אמרה להביא גדי עזים ולא כבש והוסיף הצפנת פענח דאע"פ דמבואר (בפסחים נ"ז ע"א) דהמלכה אמרה להביא כבש משום האליה מ"מ רבקה רצתה להאכיל את יצחק מן האליה שהיא לא קריבה לגבוה בפסח דורות וע"כ אמרה להביא גדי אפי' שהיא כנגד המלכה.

וביאר הצפנת פענח דהיה לרבקה עוד ענין להביא דוקא גדי ולא כבש דהנה מבואר דעשו נמשל לחזיר ובחולין ק"ט ע"ב מבואר דכל מה שאסרה תורה התירה לנו דוגמתו ואומרת שם הגמ' דכנגד חזיר שאסרה התורה התירה לנו מוחא דשיבוטא והיינו עז הים כמבואר בב"ק נ"ה ע"א המנהיג בעיזא ושיבוטא מהו ומפרשת הגמ' דמהו דתימא כיון דעיזא לא נמצאת בים ושיבוטא לא נמצאת ביבשה לאו כלום הוא ומבין הצפנת פענח דהם בעצם אותו דבר אלא שאינם נמצאים באותו מקום והיינו דשיבוטא היינו עז הים וכן כתבו התוס' להדיא (ע"ז ל"ט ע"א ד"ה וסימניך) וז"ל "דהא בפ"ב דקידושין (דף מא.) אמר רבא מלח שיבוטא והוא עז של ים כדאמר בפי הפרה (ב"ק דף נה.) הנהיג בעיזא ושיבוטא מאי" (אמנם רש"י בב"ק נ"ה פ"י דשיבוטא היינו דג וכמדוי' דכן פירש בקידושין ע"ז של ים כדאמר בפי הפרה (ב"ק דף נה.) והאריך הצפנת פענח לבאר ענין זה דעשו הוא חזיר והיינו שיבוטא ויש כמה מקומות בש"ס שדנו בענין השיבוטא וקשה לצרעת והיינו כמבואר בקידושין שנטלו החזירים וכן שהוא בניסן והוא עת הגאולה לעת"ל שכולן עתידין לחזור. ועו"ש הרבה דבריו שהם ע"ד הרמז לכאורה ואכמ"ל בזה.

בענין חלות הברכה על יעקב

אלא דמבואר שבירך יצחק את יעקב אלא דהדבר צ"ב שהרי יצחק היה בטוח לכאוי שעשו עומד לפניו וא"כ הוא בירך את עשו ולא את יעקב ומאי נפק"מ במה שיעקב עמד שם שהרי לא כיון לברכו כלל. וביאר בזה הצפנת פענח דהפסוק מרבה לספר שיצחק היה מסופק האם באמת מי שעומד לפניו הוא עשו או שהוא יעקב והביאור בזה הוא דאיתא בנדרים פ"ז ע"א "אמרו לו מת אביו וקרע ואחר כך נמצא בנו לא יצא ידי קריעה אמרו לו מת לו מת וכסבור אביו הוא וקרע ואחר כך נמצא בנו יצא ידי קריעה" ומבואר דכיון שקרע על הספק חשיב שלא קורע על אביו דוקא אע"פ שהוא היה סבור שהוא אביו וממילא אף כאן כיון שהוא ספק אם הוא עשו ובכ"ז בירכו סימן הוא שמברכו בכל מקרה אפי' אם אין הוא עשו (ע"י בצפנת פענח שמביא מקור ג"כ מב"ב קמ"ב מגר שמת ובזבו שכוין שלא יודעים בבירור אין בזה קנין ואולי יש לדחות דקנין שאני וכן הביא מכריתות כ"ד לענין אשם תלוי דמספק מפריש אשם תלוי ואף שם יש לדון דהוא משום חומרא של הקרבן דרוצה להתכפר על הספק ואינו ענין לכל מקום משא"כ בקריעה הוי דין בעלמא ולא שייך לרצון שלו והוא דין יותר כללי).

ועוד מביא הצפנת פענח דלפי פשוטו של מקרא מצאנו ב' ברכות שבירך יצחק את יעקב (בפסוק כ"ג ובפסוק כ"ז) דבכריתות כ"ג ע"ב מבוארת פלוגתא בין ר"מ לחכמים במפריש אשם תלוי והוברר שלא חטא דלר"מ יצא וירעה בעדר ולחכמים ירעה עד שישתאב שמתוך שלבו נוקפו מפריש את האשם ומבואר שם דכ"ז כשהפריש אשם אחד בלבד אך אם הפריש ב' אשמות מודה ר"מ לחכמים שירעה עד שישתאב דכיון שגילה בדעתו שלבו נוקפו וע"כ הפריש ב' אשמות ע"כ אנו אומרים דגמר ומקדיש וא"כ מבאר הצפנת פענח כיון שבירכו ב' פעמים הוי גילוי דעת שהוא רוצה את הברכה בכל גווני וע"כ חלה הברכה על יעקב ולא על עשו אפי' שהיה בזה ספק.

לתגובות והערות ניתן לפנות בפלא' 0548429596 או בדוא"ל: yensara30@gmail.com